

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 101.1/2::141.45+17.032

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2022-2-5>

Алексєєва Катерина Іванівна

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії та педагогіки

Національного транспортного університету

вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 1, Київ, Україна

orcid.org/0000-0002-4823-109X

ФІЛОСОФІЯ ОБ'ЄКТИВІЗМУ В АКТУАЛЬНОМУ ВИМІРІ ПРОЄКТУ ПРОСВІТНИЦТВА

Актуальність метафілософської проблематики зумовлена нагальною необхідністю протидіяти ірраціональним маніпуляційним впливам на особистість. Мета дослідження – обґрунтування фундаментальної функції об'єктивної філософії як практики емансипаційного мислення в ситуації актуального проєкту Просвітництва. Реалізація зазначеної мети передбачає аналітику ідейних векторів Просвітництва, втілених у раціональній етиці, міждисциплінарній науці, технологічній еволюції та гуманістичній революції. Методологічним інструментарієм виступає системний підхід, метод деконструкції, дедуктивна й індуктивна аргументація, метод концептуального аналізу понять. За результатами дослідження аргументовано евристичний потенціал критичного мислення на прикладі аналізу філософського об'єктивізму Айн Ренд, що забезпечує прагматичне втілення просвітницьких ідей в сучасних транзитних суспільствах. Наголошено, що філософська система – це завжди узагальнений і когерентний, а не партикулярний погляд на буття. Доведено, що метафілософський щабель організації особистості полягає у засадничому виборі правильної філософської системи шляхом раціонального мисленнєвого процесу і ретельного логічного аналізу. Встановлено, що філософія об'єктивізму є експлікацією раціональності, виведеної із таких філософських засновків: емпіризм, об'єктивність, розум і логіка. Епістемічним базисом цих тез є філософія Імануеля Канта, переосмислена і доповнена в ідеях просвітників 20 і 21 сторіч, зокрема сучасного канадійсько-американського когнітивіста Стівена Пінкера. З'ясовано, що у теоретично-світоглядному аспекті його дослідження тяглості просвітницьких ідей спирається на методологічний базис філософії Айн Ренд. Доведено, що суспільна модернізація транзитних суспільств потребує світоглядних засновків філософії об'єктивізму в ситуації актуального проєкту Просвітництва. Людська винахідливість, співчуття та емпатія – основа всіх позитивних зрушень, що відбуваються у світі. Завдяки цим якостям в останні сторіччя життя кардинально змінилося, його тривалість зростає а ціннісна мапа поступово еволюціонує – від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей. Обґрунтовано прагматичність об'єктивної філософії бути світоглядним фундаментом для успішного тривання модернізації українського суспільства загалом та кожного громадянина індивідуально.

Ключові слова: філософія об'єктивізму, модернізація, раціональність, розум, проєкт Просвітництва.

Вступ. Розум – це не лише унікальна, але й фундаментальна риса людини, завдяки якій вона виживає у світі й разом конструює свою реальність (Berger & Luckmann, 1966). Такі процеси мають бути осмислені в широкому сенсі, себто цілісно, а не партикулярно. Так особистість виходить на метарівень своєї діяльності, де знаходиться філософія. На сьогодні полемічним лишається питання щодо її наукового статусу: зараховувати філософію до науки, індивідуального типу світобачення або ж жанру інтелектуального письма. Це швидше атрибутивні, а не сут-

нісні проблеми філософської дисципліни. На сучасному етапі глобальних трансформаційних перетворень відчутною стає потреба в апеляції до розуму, антидогматизмі та єдино можливому виді примусу – раціональному аргументі. Про цю місію філософії постійно нагадує і сучасний вітчизняний дослідник гуманітарної культури Андрій Баумейстер: «Філософія формує толерантне ставлення людей до інших культур і способів мислення, є важливим фактором розвитку демократії у сучасному світі» (Baumeister, 2017, p. 3). На генеральній конференції ЮНЕСКО у 2005 році (де була затверджена Паризька декларація із філософії) зазначалося, що філософський досвід не виключає жодних ідей з вільного обговорення і спрямований на докладний розгляд аргументів опонента. Викладання філософії сприяє розвитку відкритості розуму людей, здатних протистояти різним формам пропаганди і має здійснюватися висококваліфікованими педагогами, які пройшли з цією метою особливу підготовку; не має підпорядковуватися жодним панівним економічним, релігійним, політичним чи ідеологічним вимогам (Philosophy and democracy in the world: a UNESCO survey, 1995, p. 15-16). Водночас варто розуміти, що екзистенційна свобода людини реалізується у виборі тієї чи іншої філософії: правильної або хибної. Ключовим показником ефективності філософського вибору є сила, що формує свідомість і характер індивідів та націй.

Мета дослідження – обґрунтування фундаментальної функції об'єктивної філософії як практики емансипаційного мислення в актуальному вимірі проєкту Просвітництва. Реалізація зазначеної мети передбачає такі **завдання**:

- 1) концептуальний аналіз епістемічної й етичної раціональності;
- 2) експлікація прагматичної когеренції філософії об'єктивізму та суспільної модернізації.

Методи дослідження: системний підхід, метод деконструкції, дедуктивна й індуктивна аргументація, метод концептуального аналізу понять. Цілісність, критичність, фундаментальність, обґрунтованість, і антидогматичність є головними властивостями філософського знання. Маємо на увазі те, що філософію конститує практика емансипаційного мислення, а саме: звільнення від влади передсудів та упереджень, авторитетів, тоталітарних систем. Таку інтелектуальну традицію у 17 сторіччі започатковує Просвітництво зі своїм проєктом культивування ідей розуму, науки та пізнання. Ідеалом виховання стає розкриття сутнісної природи cogito як мисленнєвої здатності особистості. Таким чином надається перевага онтологічній рівності усіх людей на противагу соціальній нерівності. Етика надихається концепцією розумного егоїзму французького матеріаліста Клода Адріана Гельвеція, а вже у 1964 році Айн Ренд називає раціональним егоїзмом етичну доктрину своєї теорії об'єктивізму («The Virtue of Selfishness», 1964). В інтелектуальному середовищі формується стійкий супротив конфесійній релігії – антиклерикалізм. Наприклад, Вольтер називав себе деїстом, тлумачив Бога як принцип світобудови, годинникаря, що запустив світовий механізм і надалі не втручався у створене. Саме Вольтеру належить вислів: «Якщо хочеш пізнати Бога, іди в наукові лабораторії, а не молися». Натомість загальна релігійність необхідна у якості інструменту стримування. Так відбувається поступова зміна усталених теїстичних поглядів: є «Бог» філософів і «Бог» церковників. Практикується критичне мислення як методологія розуму супроти ірраціональних передсудів. Знаковою стає ідея прогресу і вдосконалення природи людини, критики зазнає есхатологічна історія – саме розум уможливить вдосконалення людської цивілізації. Головні перешкоди на шляху раціонального перетворення суспільства: монархія і церква. Існування суспільства теж має підпорядковуватися науковим законам. Духовний світ людини починає редукуватися до його раціональної складової. Натомість сучасні алармічні критики проєкту Просвітництва перебувають у безпідставній тривозі щодо можливої тотальної роботизації людини. Тут доречно нагадати, що раціональність – це людське, «надто людське» (Nitsche, 2021).

Філософ і письменниця Айн Ренд стверджує, що вибір людини полягає не в тому, мати її філософію чи ні, а у тому, яку прийняти в якості своєї. Її вибір у тому, чи буде її філософія свідомою, чіткою, логічною і, відповідно, практичною або випадковою, невизначеною, суперечливою і тому згубною.

У наш час багато хто стверджує, що людина не може жити лише логікою, що має враховуватися й емоційна складова і що життєвим дороговказом є емоції та інтуїтивне сприйняття дійс-

ності. Сенс полягає у тому, що цінності та емоції людини визначаються її фундаментальною умоглядністю. Як кажуть програмісти, якість виданого комп'ютером результату визначається якістю вихідних даних. Особа, керована винятково своїми почуттями, схожа на програміста, який не розуміє результату, виданого комп'ютером.

Коли люди відмовляються від розуму, вони раптом усвідомлюють, що емоції не здатні спрямувати їх і єдине відчуття – це жах, розгубленість, дезорієнтація. Розповсюдження наркозалежності серед молоді є відображенням сьогоднішньої інтелектуальної налаштованості, демонстрацією нестерпного становища людей, відірваних від своїх методів пізнання і шукачів способів уникнути реальності, які перебувають у шоковому стані від своєї нездатності взаємодіяти зі світом (Westphal, 2019). Усе помітнішим є страх незалежності і патологічне прагнення «приналежності», бути залученим у будь-яку групу, кліку, мережу. Більшість із них не знайомі із філософією, хоча й відчують нагальну потребу у важливих відповідях на питання, які не наважуються ставити, сподіваючись, що їх маргінальна група надасть їм спрощені життєві вказівки. Люди такого типу легко опиняються під владою різних шаманних інфлуенсерів – «лідерів суспільної думки», гуру і диктаторів. Одна із найнебезпечніших дій людини щодо самої себе – це відмова від своєї моральної незалежності на користь інших.

Криза раціональності є неприпустимою для 21 сторіччя, а її паростки є антиприродним епіфеноменом жертв футурошоку. Самозбереження і самозахист мають стати відповідно наслідком і засобом розумової гігієни заради істини, справедливості і свободи, а також інших цінностей, що ми реалізуємо. Наприклад, в основі кожного досягнення, чи то науки, технології, прогресу, свободи, в основі кожної цінності, яку ми визнаємо сьгодні, включно зі створенням державності, простежуються сліди людини, яка жила більше двох тисяч років тому, – філософа й ученого Аристотеля. Водночас не варто впадати у наївну метафізичну позицію зі сподіванням отримати відповіді на всі питання, але це формує набуття безцінної навички – уміння мислити основоположними категоріями. Необхідно усвідомити, що ті, хто прагне зруйнувати нашу державність, ставлять першочерговим завданням її обеззброєння – інтелектуальне і фізичне. Це не просто політична проблема, оскільки політика не причина, а наслідок світоглядних ідей.

Прикро визнавати, але і досі побутує хибне упередження, що процес абстрактного мислення має бути «безособовим»: ідеї не мають володіти особистісним значенням і набувати ціннісного статусу і ваги для того, хто мислить. Передумова, що уможливило таку світоглядну оману, стверджує, що особистісний інтерес – засіб когнітивного викривлення. Ренд, яка стоїть на варті логічної послідовності усяких міркувань, закликає уникати цих передсудів: «особистісний» не означає «необ'єктивний»; все залежить від того, яка ви особистість. Філософія об'єктивізму наголошує на факті існування єдиної реальності, не подвоюючи її і не примножуючи зайвих сутностей. Варто збагнути, що актуальна техногенна цивілізація не є ворожою людині, а є результатом тієї істини і знань, до яких дійшло людство в процесі свого суспільного прогресу. Визнання того, що кожен винахід, інновація чи товар володіють значною, особистісною, егоїстичною вагою для нас і нашого життя, лише увиразнить і мобілізує наше мислення.

Раціональний егоїзм – це усвідомлення суб'єктивності та одиничності власного розуму, проте це аж ніяк не соліпсична настанова. Цей факт об'єктивно підтверджує потужна ідея: егоїстові потрібна спілка егоїстів (Onfre, 2016, p. 165). Звичайно, він уславлює повну свободу для індивіда, але разом він збагнув важливість для цього індивіда не залишатися самотнім. Надмірна відкритість перед зовнішніми ударами може бути занадто небезпечною для власної самості. На ґрунті конкретної політики ці принципи надихають координацію дій ризоматичного спротиву – індивіди об'єднують свої сили заради спільної дії. Такі об'єднання номадичні, динамічні й активні. Саме вони нарешті мають взяти гору над інертними, застійними і зашкарбленими профспілками, які йдуть на колаборацію із системою. Панівні еліти не знають, як їх приборкати, бо їхня логіка для них невидима, вони не можуть підкупити активістів у традиційний спосіб, як це робили раніше. Це абсолютно нова конфігурація дій, що надихається духом давнього революційного синдикалізму.

Утіленням такого ризоматичного спротиву є архітектор-новатор Говард Рорк – унікальний герой роману А. Ренд «Джерело» (Rand, 2016). У Говарді авторка вперше зобразила ідеальну людину, якою «може і має бути кожен». У своїх перших нотатках «Джерела» Айн Ренд описує його призначення як «захист егоїзму в питомому значенні цього слова», «...нове визначення егоїзму та його живий приклад». Пізніше авторка формулює тему роману як «індивідуалізм проти колективізму, не в політиці, а в душі людини; психологічні мотиви та основні передумови, що виробляють характер індивідуаліста чи колективіста». «Живим прикладом» егоїзму є Говард Рорк, «архітектор і новатор, який порушує традиції і не визнає жодної влади, окрім власного незалежного судження». Індивідуалізм Рорка протиставлений ментальному колективізму багатьох інших персонажів, які є варіаціями на тему запозиченого мислення, діяльності та життя за готовими зразками.

Схильність до морального пролетарства, ресентиментне несприйняття раціонального егоїзму (Rand, 1964) на користь декларативного альтруїзму, примирення із незаслуженою провиною – головні причини філософської пасивності. Евристичний потенціал філософії об'єктивізму та її реалізація потребують не стільки «відкритості» розуму, а його активності, здатності і налаштованості аналізувати ідеї критично. Активне мислення не зрівноважує істину і хибу, воно не зупиняється у статичному вакуумі нейтральності і невизначеності. Усвідомлення відповідальності за кожне судження спрямовує нас до стійких переконань і послідовного їх дотримання. Вправність в аргументації цих переконань формує непорушну впевненість у протидії маніпуляційним технологіям – ірраціональній вірі, неточним судженням, риторичним суперечностям, ідеологічним матрицям.

Індивідуалізм, властивий для людини Нового часу, та найважливіше право на критику як сумнів – і ми отримуємо проєкт Просвітництва, що становить сутнісне осердя модерну. Свобода суб'єктивної рефлексії відкриває нам ціннісну можливість критики (себто піддавати запереченню) позірні очевидності, зокрема емансипуватися від хибності непродуманих суджень. Це й означає, у відповідності із проєктом Просвітництва, а також із Імануелем Кантом, ставати повнолітніми – виходити зі стану рабського невміння користуватися своїм власним розумом. Така суб'єктивна автономність – ще одне важливе завоювання модерну, гранично експліковане в етиці Канта. Кантова формальна свобода є тотальною відірваністю від матерії, що стало мішенню критики і реперною точкою несприйняття філософії Канта у рецепції Ренд.

Апофатичне визначення філософії набагато змістовніше розкриває її специфіку, аніж «підручникові» дефініції щодо царини духовно-культурного буття людини. Отже, філософія не є вірою, віруванням, вигадкою, а розумовою, чітко провадженою рефлексією. Як слушно зазначає сучасний французький філософ-постмодерніст Мішель Онфре у своєму «Трактаті атеології. Фізика метафізики», проти обскурантизму боротися треба за допомоги західної раціоналістичної традиції. Належне використання здатності розуміти, правильне спрямування розуму, запровадження справжньої критичної волі, чесне застосування мислення, – ось ті нагальні виклики сучасності, що повертають нас до духу Просвітництва 18 сторіччя (Onfre, 2014, p. 27).

Відомо, що 1784 року Кант написав есей «Відповідь на запитання: що таке Просвітництво?» (Kant, 1994). Можна з упевненістю погодитися із Онфре, що ця робота варта уваги і через двісті років. Ми можемо і маємо пристати до цього нині актуального проєкту – прагнути реалізації свого інтелектуального повноліття і нести відповідальність за свій неповнолітній стан. Вільно користуватися власними судженнями у спільноті та публічному просторі. Не сприймати за істину в останній інстанції те, що стверджують владні еліти або авторитети іншого штибу. Проте Онфре послідовно критикує Канта, що той не дотримується своїх філософських декларацій. Мабуть, найсуттєвіший закид стосується заборони використовувати розум у релігійній царині. Тому вже у новому тисячоріччі французький постмодерніст Мішель Онфре закликає нас бути кантіанцями: попри власну несміливість Канта, приймати виклик мужності, до якої він нас схиляє, хоча сам на неї не наважується.

Складні виклики та проблеми, що постають перед людством 21 сторіччя, породжують алармічні настрої. У результаті практикуємо невизначений скепсис щодо майбутнього нашої ци-

вілізації, і власне можливості прогресу. Стівен Пінкер, професор психології Гарвардського університету, аргументовано спростовує ці тези. Грунтуючись на фактах, він доводить, що, незважаючи на всі перепони, людство просувається вперед у таких найважливіших вимірах нашого буття як життя, здоров'я, освіченість, безпека, мир, щастя. Джерела цих та інших надбань – у конкретному історичному періоді – добі Просвітництва. Наразі першочерговим завданням постає подальша цілеспрямована реалізація просвітницьких ідеалів на тлі постсекулярних тенденцій нашої доби. Заразом слід розуміти, що саме нова раціональність є запорукою реалізації ідей сучасних просвітників, зокрема С. Пінкера і М. Онфре.

На переконання С. Пінкера, сьогодні ідеали Просвітництва набувають особливої актуальності та, як ніколи раніше, потребують захисту. Головну небезпеку він вбачає у нерозумінні сутності прогресу. Преференції доби Просвітництва, принаймні в розвинених країнах, сприймаються як непроблематична даність. Серед іншого до них належать: ставлення до людського життя як до найвищої цінності, поширення знань, доступність продуктів та чистої води, безпека на вулицях, ліки, що захищають від пандемічних і смертельно небезпечних хвороб. Антипод прогресу – дефіцит, інфекції, обскурантизм, смертельна небезпека як елемент щоденного існування – те, із чим і сьогодні стикаються мешканці низки країн із низьким рівнем життя. Усе це в сприйнятті більшості лишилося в далекому минулому. Нерозуміння сенсу прогресу часто породжує скептичне ставлення до таких натхненних Просвітництвом інститутів як лібералізм, демократичне правління та міжнародна співпраця. Така настанова може втілитися у голослівних «ізмах» і, зрештою, спричинити трансформування згаданих вище інститутів у їхню примітивну протилежність. «*Sapere aude!*» – Май мужність користуватися власним розумом! – таким, відповідно, є девіз Просвітництва. Епоха Просвітництва породила чимало ідей, багато з котрих суперечили одна одній. Однак чотири теми пов'язували їх разом: раціоналізм, наука, гуманізм і поступ (Pinker, 2019).

За словами Пінкера, якщо в мислителів Просвітництва було щось спільне – то це вимога неухильно дотримуватися стандартів раціоналізму в поясненні світобудови та не покладатися на помилкові думки, генераторами яких є віра, догма, авторитет, харизма, містицизм, інтуїція або інтерпретація священних писань. Щоразу, коли в розмові або суперечці ми обґрунтовуємо свою точку погляду, спираючись на переконання, що відповідають стандартам логічних або наукових тлумачень, ми використовуємо розум у значенні, яке в нього вкладали мислителі Просвітництва. Стверджуючи ідеал розуму, мислителі Просвітництва виходили також із того, що людській природі властива ірраціональність. Ми постійно потрапляємо в різні когнітивні пастки, через що неправильно оцінюємо події та явища. Подолати це, не докладаючи цілеспрямованих зусиль, неможливо.

Залучимо як приклад нашу новітню історію. Реалії постсовєцької дійсності швидко перетворилися на епоху терору непередбачуваної історії. Спочатку невизначеність майбутнього віталася, адже це відкривало можливості для найсміливіших політичних та соціально-економічних проєктів у публічній і у приватній сферах. Однак реальність переважила сподівання, замінивши свободу підприємництва олігархією, політичні свободи авторитаризмом, а духовні цінності – нав'язливим клерикалізмом (Minakov, 2018, p. 241). Нас почали примусово переконувати в ірраціональній необхідності підступними видами маніпуляцій. Апелювали не до розуму і раціональної аргументації, а до пустих беззмистовних понять: «якість життя», «духовність», «справедлива ціна», «гідне життя» тощо. Натомість інтелект сприймався вже як рудимент, а логічна ретельність узагалі відкидалася як засіб переконання, адже «не достукається» до людей і не вплине на їхні емоції.

Прикро, що у такий спосіб і дотепер пропагандистсько-загарбницькі сили намагаються, хоча й безуспішно, відсторонити українську модерну націю від західноєвропейського цивілізаційного вибору. Що ж до глобального сьогодення, то Стівен Пінкер оптимістично наголошує на його прогресивній інтелектуальній ході. У цьому сенсі його практичні висновки суголосні філософії об'єктивізму, за якою інтелект – це наша здатність засвоювати факти реальності та оперувати ними. Завдяки цьому в останні сторіччя життя кардинально змінилося,

його тривалість продовжується, техно-гуманітарний баланс модернізується (Bogachevska & Aliksieieva, 2020, p. 78), безпека і захист набувають все більшої ваги, а ціннісна мапа регіонів світу поступово еволюціонує – від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей (Tome, 2014, p. 412). Наразі така ситуація зі сфери належного, засобами раціоналізації дискурсивних практик, має перейти у статус дійсного для усіх суспільств транзитного типу, що прагнуть успішної реалізації суспільної модернізації.

Результати дослідження. Здійснено концептуальний аналіз епістемічної й етичної раціональності на методологічному базисі метафілософії Айн Ренд. Встановлено, що філософія об'єктивізму є експлікацією раціональності, виведеної із таких філософських засновків: емпіризм, об'єктивність, розум і логіка. Доведено, що світоглядною запорукою тривалості суспільної модернізації є реалізація принципів філософії об'єктивізму в ситуації актуального проекту Просвітництва.

Висновок. На сучасному етапі розвитку і трансформації філософії варто тематизувати її евристичний потенціал у якості практики емансипаційного мислення задля виявлення і логічного спростування маніпуляційних впливів. Позиціонування філософії об'єктивізму як метанаративу раціональності виведено із таких засновків: емпіризм, об'єктивність, розум і логіка. Наголошено, що системні ідеї об'єктивізму, концептуально інтегровані у філософії Айн Ренд, забезпечують прагматичне втілення просвітницьких ідей в актуальних умовах суспільної модернізації. Ретроспективний наголос зроблено на тому, що епоха Просвітництва нерозривно пов'язана із гуманістичною революцією, яка і досі триває так само, як і просвітницький проект. Апологетом цієї позиції в глобальному сьогоденні виступає сучасний когнітивіст Стівен Пінкер. Базуючись на його аналітиці позитивних зрушень у світі, варто зазначити, що у теоретико-методологічному аспекті його висновки когерентні об'єктивній настанові Айн Ренд. У підсумку визнаємо філософію об'єктивізму як оптимальну концептуальну технологію для суспільної модернізації в контексті західноєвропейського цивілізаційного вибору.

Список використаних джерел

1. Peter L. Berger and Thomas Luckmann (1966), *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Garden City, NY: Anchor Books. URL: <http://perflensburg.se/Berger%20social-construction-of-reality.pdf> (дата звернення: 22.02.2022).
2. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, Або Інтелектуальні подорожі до країни філософії : наук. посіб. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 238 с.
3. Roger-Pol Droit. *Philosophy and democracy in the world : a UNESCO survey / translation by Catherine Cullen*. UNESCO Publishing, 1995. 191 p.
4. Ніцше Ф. Людське, надто людське. Книга для вільних умів / Пер. із нім. К. Котюк. Львів : Астрорлябія, 2021. 624 с
5. Westphal Deb. *The Future Is in the Hands of our Youth – Are They prepared?* June 5, 2019. URL: <https://tofflerassociates.com/vanishing-point/the-future-is-in-the-hands-of-our-youth-are-they-prepared/> (дата звернення: 22.02.2022).
6. Онфре М. Сила життя. Гедоністичний маніфест / Пер. із фр. А. Рєпи. Київ : Ніка-Центр, 2016. 192 с.
7. Ренд А. Джерело / Пер. з англ. О. Замойської. Київ : Наш Формат, 2016. 752 с.
8. Rand A. *The Objectivist Ethics // Ayn Rand. The Virtue of Selfishness*. URL: https://ia902903.us.archive.org/1/items/AynRandTheVirtueOfSelfishness/Ayn_Rand-The_Virtue_of_Selfishness.pdf (дата звернення: 22.02.2022).
9. Онфре М. Трактат атеології. Фізика метафізики / Пер. із фр. А. Рєпи. Київ : Ніка-Центр, 2014. 216 с.
10. Кант І. Відповідь на запитання: що таке Просвітництво? URL: <https://docplayer.net/45242020-Imanuyil-kant-vidpovid-na-pitannya-shcho-take-prosvitnictvo.html> (дата звернення: 22.02.2022).
11. Пінкер С. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / Пер. із англ. О. Любенко. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.
12. Minakov M. *Demodernization in Post-Soviet Eastern Europe. Demodernization: Future in the Past / Minakov M. and Rabkin Y. Stuttgart: ibidem, expected : April 2018. P. 241–261.*

13. Bogachevska, Iryna and Kateryna Alieksieieva (2020) The Techno-Humanitarian Balance and Modernity. *Philosophy and Cosmology*, Volume 25, 78–87. DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/25/7>

14. Томе Г. Ціннісний поворот у Європі з погляду емпіричних соціологічних досліджень // Культурні цінності Європи / За ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта. Пер. із нім. К. Дмитренко і В. Шведа. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. С. 409–471.

References

1. Berger, P. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York, NY: Anchor Books. Retrieved from <http://perflensburg.se/>.

2. Baumeister, A. (2017). *Vstup do filosofskykh studii, Abo Intelektualni podorozhi do krainy filosofii: nauk. posib.* [Introduction to Philosophical Studies, or Intellectual Journeys to the Land of Philosophy: A Scientific Guide]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

3. Droit, R-P. (1995). *Philosophy and democracy in the world : a UNESCO survey.* (C. Cullen, Trans.). UNESCO Publishing.

4. Nitsshe, F. (2021). *Liudske, nadto liudske. Knyha dlia vilnykh umiv.* [Human, too human. A book for free minds]. (K. Kotiuk, Trans.). Lviv: Astrorliabiia [in Ukrainian].

5. Westphal, D. (2019). *The Future Is in the Hands of our Youth – Are They prepared?* Retrieved from <https://tofflerassociates.com/>.

6. Onfre, M. (2016). *Syla zhyttia. Hedonistychnyi manifest.* [Life force. Hedonistic manifesto]. (A. Riepa, Trans.). Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].

7. Rand, A. (2016). *Dzherelo.* [The Fountainhead]. (O. Zamoiska, Trans.). Kyiv: Nash Format [in Ukrainian].

8. Rand, A. The Objectivist Ethics. *Ayn Rand. The Virtue of Selfishness.* Retrieved from <https://ia902903.us.archive.org/>.

9. Onfre, M. (2014). *Traktat ateolohii. Fizyka metafizyky.* [Treatise on Athelogy. Physics of metaphysics]. (A. Riepa, Trans.). Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].

10. Kant, I. *Vidpovid na zapytannia: shcho take Prosvitnytstvo?* [The answer to the question: what is the Enlightenment?]. Retrieved from <https://docplayer.net/> [in Ukrainian].

11. Pinker, S. (2019). *Prosvitnytstvo sohodni. Arhumenty na koryst rozumu, nauky ta prohresu.* [Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress]. (O. Liubenko, Trans.). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].

12. Minakov, M. (2018). Demodernization in Post-Soviet Eastern Europe. *Demodernization: Future in the Past* (pp. 241–261). In M. Minakov & Y. Rabkin (Eds.), Stuttgart: ibidem Press.

13. Bogachevska, I. & Alieksieieva, K. (2020). The Techno-Humanitarian Balance and Modernity. *Philosophy and Cosmology*, Volume 25, 78–87. DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/25/7>

14. Томе, Г. (2014). Tsinnisnyi povorot u Yevropy z pohliadu empirychnykh sotsiolohichnykh doslidzhen. *Kulturni tsinnosti Yevropy* (pp. 409–471). [Value turn in Europe in terms of empirical sociological research. Cultural values of Europe]. In H. Yoas & K. Vigandt (Eds.), (K. Dmytrenko & V. Shved, Trans.). Kyiv: DUKH I LITERA [in Ukrainian].

Alieksieieva Kateryna Ivanivna

Candidate of Philosophical Science, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Pedagogics
National Transport University
1, Mykhailo Omelianovych-Pavlenko Str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4823-109X

PHILOSOPHY OF OBJECTIVISM IN THE ACTUAL DIMENSION OF THE ENLIGHTENMENT PROJECT

The topicality of the metaphilosophical issues is due to the urgent need to counteract irrational manipulative influences on the personality. The purpose of this research is to substantiate the fundamental function of objective philosophy as a practice of emancipatory thinking in the situation of the actual project of the Enlightenment. The realization of this aim involves the analysis of ideological vectors of the Enlightenment, embodied in rational ethics, interdisciplinary science, technological evolution and the humanistic revolution. Methodological tools are a systematic approach, deconstruction method, deductive and inductive argumentation, method of conceptual analysis of concepts. The research argues for the heuristic potential of critical thinking on the example of philosophical objectivism, which provides a pragmatic embodiment of enlightenment ideas in modern transit societies. It is emphasized that the philosophical system is always a generalized and coherent, not a particular view of life. It is proved that the metaphilosophical level of the organization of personality is the fundamental choice of the correct philosophical system through a rational thought process and elaborate logical analysis. It has been established that the philosophy of objectivism is an explication of rationality derived from the following philosophical foundations: empiricism, objectivity, reason and logic. The epistemic basis of these assertions is the philosophy of Immanuel Kant, rethought and supplemented in the ideas of modern cognitivist Steven Pinker. It was found that in the theoretical and ideological aspect of his study of the longevity of enlightenment ideas is based on the methodological principles of the philosophy of Ayn Rand. It has been proved that the social modernization of transit societies requires the ideological foundations of the philosophy of objectivism. The pragmatism of objective philosophy to be the worldview foundation for the successful continuation of the modernization of Ukrainian society in general and each citizen individually is substantiated.

Key words: philosophy of objectivism, modernization, rationality, reason, Enlightenment project.